

Digitalizace veřejné správy umožní, aby lidé měli čas vyjít si s přáteli ven

–TEXT– Josef Pravec –FOTO– Madis Veltman

Velektronizaci veřejné správy Česko asi o deset let zaostává, Estonsko je naopak pro svět vzorem. S výjimkou svatby, rozvodu a koupě nemovitosti neexistuje v této malé baltské zemi s 1,3 milionu obyvatel úřední úkon, který by nebylo možné učinit online. I malé děti se tam učí o robotice. Bývalý poradce tamní vlády pro digitalizaci Marten Kaevats tvrdí, že tato transformace není ani tak věcí nových technologií, jako spíš ochoty lidí s nimi pracovat. „Digitalizace je mnohem více věcí myšlení. Bohužel nemálo zemí nemá jasný plán, strategii ani vizi. Vytvořit dobrý plán přitom znamená, že mu všichni ve společnosti rozumí a že mu věří bez ohledu na politické názory,“ řekl týdeníku Ekonom na pražské konferenci o digitalizaci Česka, kterou uspořádala Americká obchodní komora.

Proč je zrovna Estonsko příkladem digitalizace?

Neměli jsme peníze, abychom mohli v devadesátých letech minulého století připravit klasický, na papíru založený systém veřejné správy evropského stříhu. Měli jsme už ale znalosti a schopnosti, abychom vytvořili elektronický. Navíc Estonci, stejně jako všichni lidé na severu, jsou už s ohledem na drsnější přírodu nuceni spolupracovat.

Starší generace v Česku se digitalizace obává. Jak se v Estonsku podařilo odstranit tuto nedůvěru?

V roce 1997 jsme k tomu spustili první program a vláda ve spolupráci se soukromým sektorem investovala mnoho peněz do digitálního vzdělávání. Především šlo o starší generaci a lidi s nižšími příjmy. Týkalo se to nakonec 19 procent populace. Navíc v té době mnoho lidí začalo s počítačem a internetem pracovat. Postupně se vytvořila důvěra, že na tuto bázi je možné převést i veřejné služby.

Je důraz na vzdělávání i vaše rada pro Česko?

Podobný projekt rozhodně pomůže, je však také nutné vidět, že i digitalizace je už jinde než koncem devadesátých let. Tehdy šlo o e-mail a internet, dnes se technologie

posunuly dál. Takže i vzdělávání musí být kontinuální a nemůže končit jednou věcí. Můj syn už například má v mateřské škole lekce o robotice. Je to podobné, jako když se učíte hrát na hudební nástroj. Ne každý se stane pianistou, většině stačí naučit se základy.

Jak jsou vaše digitalizační projekty drahé a kdo je platí?

V Estonsku jde ročně o 200 milionů eur z veřejného sektoru a jedná se vlastně o peníze Evropské unie. Do budoucna to může být problém, protože evropských zdrojů začíná být méně. Jsme však docela levní; v Nizozemsku náklady na digitalizaci na osobu a rok vycházejí na 500 eur, u nás na 50. Spotřebováváme daleko méně peněz, a tak je zřejmé, že s nimi dokážeme lépe pracovat. Na dalších nákladech se podílí soukromý sektor, nejvýznamnější je finanční podpora od bank a telekomunikačních firem. Tedy od společností, které z digitalizace nejvíce profitují.

Je možné vyčíslit úspory spojené s digitalizací, například ty, jež přinese snížení počtu úředníků?

Je to obtížně měřitelné, ale jen tím, že je možné dokumenty podepisovat elektronicky, se ušetří asi dvě procenta HDP. Když nějaký dokument musím vytisknout, podepsat a pak ještě nosit po kancelářích, zabere mi to mnoho času, po který bych jinak mohl pracovat. Navíc se dokumenty odesílají okamžitě, i to pomáhá. K tomu odpadá drahé papírování. Počet úředníků klesl, třeba na daňových úřadech

Vzdělávání musí být kontinuální, nemůže skončit jedním projektem. Můj syn už má v mateřské škole lekce o robotice.

Marten Kaevats

V letech 2017 až 2021 se jako vládní poradce podílel na pokračující digitalizaci Estonska, které je nyní ukázkovým příkladem elektronizace veřejné správy i celé společnosti. Založil také globální iniciativu GovStack, která připravuje digitální postupy usnadňující vládnutí v moderním světě. Jako nezávislý konzultant pomáhá nevládním organizacím s jejich digitální transformací. V roce 2017 se zasadil o uzákonění testů samoříditelných vozidel na estonských veřejných komunikacích.

pracuje jen třetina původního počtu. Přitom obhospodařují daleko větší ekonomiku než dřív a ve vyšší kvalitě. Pro úředníky, kteří přišli o práci, se otevírají nové příležitosti. Hlavně ve školství, protože potřebujeme kvalitní vzdělání. Jde ale i o práci v sociální oblasti a mnozí odcházejí do start-upů.

Pomáhá digitalizace také firmám?

Trvá 15 minut a založíte firmu nebo podáte daňové přiznání. Na ekonomiku má příznivý vliv, že tím usnadňujeme rozvoj malých a středních podniků. Podle indexu snadnosti zakládání firem je Estonsko z celosvětového hlediska jedničkou. Ještě než došlo k ruskému vpádu na Ukrajinu, patřili jsme v Evropě díky snadnému podnikání k zemím s nejrychlejší obnovou hospodářství v pocovidové době.

Vybere se díky tomu i více peněz na daních?

Jejich vybírání je snadné a to snižuje motivaci daňové povinnosti obcházet. Patříme proto k zemím s nejnižším podílem šedé ekonomiky.

Není výhodou, že je Estonsko malá země? Ve velkých státech může být digitalizace obtížnější.

Na počátku je menší rozloha skutečně výhodou, nicméně náš model se začal využívat i v Japonsku či Německu. Tyto země mají desítky milionů obyvatel a je zřejmé, že nejde ani tak o velikost populace jako o kulturu a způsob

přemýšlení a schopnost s těmito systémy pracovat. Digitalizace není jen technologie, mnohem víc je věcí myšlení. Bohužel nemálo zemí nemá jasný plán, strategii ani vizi. Často se zaměřují na konkrétní služby a malé části systému a chybí jim nástroje pro celkovou změnu.

Vytvořit dobrý plán přitom znamená, že mu všichni ve společnosti rozumí a že mu věří bez ohledu na politické názory. Budování digitální společnosti potřebuje čas. I když se politici v funkcích střídají, transformace musí pokračovat bez ohledu na momentální politickou konstelaci.

Jak tedy obecně charakterizovat estonský model přijatelný pro politiky napříč spektrem?

Není to nic unikátního, je založen na otevřenosti, transparentnosti a adaptabilitě či flexibilitě. Neustále se vyvíjí. Jeho konečným cílem je udělat uživatelským, tedy občanům, život snadnější. To je základní parametr.

Zabýváte se také sociálními dopady digitalizace. Zeptám se proto, zda nepřispívá k izolaci lidí v kyberprostoru a neztrácí se zájem o běžnou mezilidskou komunikaci.

Sociální sítě jako Facebook se snaží, aby na nich lidé trávili co nejvíc času. Čím déle své uživatele u sebe udrží, tím to je pro takové firmy lepší. Ve veřejné správě to však je přesně obráceně, tam jde o to, aby člověk digitální komunikací s úřady ztratil co nejméně času. Aby místo jednání s byrokraty měl čas jít třeba s přáteli ven. ■